FUNCȚII PRAGMATICE ALE CONECTORULUI *DECI* ÎN ROMÂNA VORBITĂ ACTUALĂ[1]

LILIANA HOINĂRESCU

1. Ideea acestui studiu a pornit de la constatarea empirică a frecvenței conectorului *deci* în cele mai variate situații discursive în româna vorbită actuală. Interviurile și talk-show-urile televizate, dar și conversațiile curente, nu în ultimul rând contextele oficiale de enunțare permit observarea prolificității acestui operator discursiv[2] și formularea unei prime premise a comentariului critic, anume caracterul polifuncțional al acestuia. Desigur, nu este o observație originală: deseori, instanțele de autoritate în domeniu, între care putem menționa Gramatica Academiei (II, 737), au sancționat utilizarea abuzivă a conectorului *deci* în limba vorbită actuală; însă, în opinia noastră, au fost mai puțin sau deloc puse în lumină originea și cauzele acestui fenomen discursiv.

În cele ce urmează, ne propunem să evidențiem, pe baza eșantioanelor conversaționale transcrise în corpusul de română vorbită, coordonat de Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, *Interacțiunea verbală în limba română actuală*, valorile pragmatice și discursive ale acestui conector, precum și relația lor cu specificul situației de comunicare (formală sau informală, raport de simetrie sau de inegalitate între participanți etc.), insistând asupra manifestărilor recurente și relativ generale în limba vorbită. Comentariul nostru va încerca să surprindă faptele de limbaj atât sub aspect sincronic, cât și, în măsura posibilului, sub aspect diacronic.

2. Parcurgerea materialului de studiu a confirmat chiar peste așteptări observațiile empirice de la care am pornit. Ceea ce trebuie precizat, de la bun început, este faptul că distribuția lui *deci* apare, în interacțiunile verbale, nu numai în vorbirea unor subiecți necultivați sau cu un nivel mediu de instrucție, ci, oarecum surprinzător, și în intervențiile vorbitorilor cultivați (clasa intelectualilor, adică medici, profesori universitari, cercetători, jurnaliști, scriitori). Distribuția sa relativ uniformă trădează o tendință a limbii vorbite de la care nu se pot sustrage, în situațiile spontane de comunicare, când se exercită mai puțin autocontrolul lingvistic, nici instanțele autorizate, cele care, de obicei, penalizează acest fenomen. Așadar, avem de-a face cu un fenomen general, și nu cu unul restrâns la o anumită varietate stilistică sau la o anumită clasă de vorbitori.

În exemplificările noastre vom avea în vedere o corelare constantă între valorile în mod tradițional recunoscute ale lui *deci* (cele consemnate în lucrările normative, dicționare și tratate academice) și cele pe care le vom identifica pe baza transcrierilor de conversații spontane. Vom avea astfel o imagine mai clară asupra

[1] Comunicare susținută la Cel de-al VI-lea Colocviu al Catedrei de limba română, Facultatea de Litere, Universitatea din București, 29-30 noiembrie 2006.

[2] În acest articol, sintagmele *conector pragmatic/discursiv*, *marcator pragmatic/discursiv* sau *operator pragmatic/discursiv* vor fi considerate sinonime.

SCL, LX, 2009, nr. 1, București, p. 45–62

BDD-A2022 © 2009 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:05 UTC)

raporturilor dintre teorie şi practică, dintre concepţia ideală, abstractă asupra limbii, degajată de instrumentele normative, şi realitatea lingvistică concretă.

2.1. O primă funcţie a conectorului *deci* este cea conclusivă, acesta introducând formularea părţii finale a unui raţionament sau a unei demonstraţii. În teoria argumentării, *deci* este considerat un indicator argumentativ de forţă, care marchează opinia – asemenea lui *aşadar*, *prin urmare* –, atunci când apare în poziţie secundară, mai precis când punctul de vedere este prezentat drept o concluzie la care se ajunge pornindu-se de la anumite premise furnizate de argument (Lo Cascio 2002: 209). Este, de altfel, valoarea care i se atribuie prin tradiţie şi, uneori, exclusiv conectorului *deci*. DEX-ul, de pildă, consemnează numai această valoare semantică şi gramaticală, definindu-l prin sinonimele (operatorii argumentativi) *prin urmare*, *în consecinţă*, *drept care*, *aşa fiind*. Aceeaşi decizie interpretativă o adoptă şi MDA, care optează însă pentru o definiţie analitică. Despre cât de restrictiv este acest punct de vedere normativ şi cât de eronată este percepţia pe care o induce vom discuta după evidenţierea celorlalte funcţii pragmatice.

A). *deci* conclusiv

(1) (*Studenţi în pauză* – interacţiune directă liberă)

A: ce-aţi făcut în /uichend/↑ <@ aţi vorbit la mobil↓ un cent pe minut.>
G: ((rîd))
B: am făcut plajă pe blo:c
A: eu la bec.
B: dacă se mai încălzeşte↓ fac plajă:
A: eu la bec am făcut.
B: blocu meu e cu şapte etaje↓ ***deci***:
A: eu stau la casă. ***deci*** n-am nici o treabă. (p. 77)

(2) (*La catedră* – interacţiune directă liberă)

+ **B:** doresc să primesc buletinu sesiunii în exemplare>
A: mă rog. da' cazarea↓ de exemplu↓ o plătesc EI↑ sau o plăteşti TU↓ că nu scrie aici.
B: <CIT pentru informaţii suplimentare sunaţi [la>
A: [a: ***deci*** pot să dau telefon şi să ţi se spună cît te costă cazarea↓ că dacă scriau aicea↓ era prea: aşa. (p. 70)

A: de CE a fost rea.
B: pentru că nu mi-a plăcut. era o sala[tă care avea
C: [salată cu castravete↓ [lămîie ă:
+ **B:** [iaurt↓
+ **C:** smîntînă↓
A: ***deci*** era foarte sănătoasă. şi↑ (p. 71)

A: şi-n restu zilelor CE mese erau asigurate.
B: în fiecare zi↓ dimineaţa↓ la hotel. bufet suedez.
A: şi pe urmă ***deci*** trebuia să te descurci ***deci*** să te duci să mănînci pe banii tăi↓ (p. 72)

BDD-A2022 © 2009 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:05 UTC)

(3) (*Interviu* – interacţiune mediată controlată)

B: <$_R$ probabil> # ((înghite)) cîte ceva din fieca:re. depinde în CE moment: IZbucneşti într-o asemenea:: reVOLtă↓ depinde de conTEXT↑ # depi:nde: CÎT şi CUI te opui↓ de CE. ă: ***deci*** este u:n a:MĔ:Stec ă: [...] (p. 233)

În comunicarea orală, prevalenţa lui *deci* conclusiv în detrimentul sinonimelor sale nobile *aşadar*, *prin urmare* pare a fi cvasigenerală; în corpusul analizat, ocurenţa lui *prin urmare* este izolată (într-o interacţiune liberă directă), iar *aşadar* apare, de asemenea, o singură dată, într-un comentariu sportiv (interacţiune monologică mediată controlată). Mult mai frecvent este atestat însă, în zece situaţii, *aşa că*[3], acest conector tinzând să preia funcţiile conclusive ale lui *deci*, în opinia noastră deja resimţit de vorbitori drept polifuncţional şi, în consecinţă, nespecific. *Aşa că* este mai în măsură să satisfacă atât exigenţele de concizie şi de claritate ale vorbitorilor, cât şi pe cele de adecvare comunicativă, adică evitarea emfatizării enunţului prin recursul la un conector nobil. După cum se poate constata din exemplele date, concluzia introdusă prin *deci* în limba română vorbită asociază puternice valori metalingvistice (explicative) (vezi şi *infra*, sub. **2.6.**). Statistic vorbind, exemplele care probează utilizarea „prototipică" a lui *deci* conclusiv-consecutiv sunt surprinzător de puţine în IVLRA (10 poate 15 expresii clare din 254 atestări), luând în calcul şi uzurile pseudo-argumentative din cadrul argumentaţiilor false sau falacioase. Acestea din urmă se întâlnesc mai ales, dar nu exclusiv, în contextele formale, oficiale de comunicare, când vorbitorii susţin o teză, iar miza afectivă şi socială a persuadării receptorilor devine extrem de importantă.

(4) (*Conferinţă de presă la Palatul Cotroceni* – interacţiune directă controlată)

MC: [...] ((inspiră)) nu-i o administraţie care se substituie guvernului↑ e o administraţie care este EXclusiv↑ EXclusiv↑ în subordinea preşedintelui↑ pentru ca ((inspiră)) domnu preşedinte să-şi poată îndeplini în condiţii cît mai bune aceste atribuţii:. e: cu totul ALTceva↓ ***deci↑ din această cauză↑ a doua idee↑ perfect logică↑*** ((inspiră)) din moment ce ESTE scopul acestei administraţii cel care vi l-am spus↑ ((inspiră)) înseamnă că toţi cei încadraţi tre să se bucure de încrederea preşedintelui↑ INdiferent de funcţie↑ indiferent ce↓ chiar dacă sunt organ de pază şi ordine. ((cineva tuşeşte în sală)) perSOAnele afectate pazei şi ordinii tre să se bucure de această încredere↓# asta-i [tot. (p. 152–153)

Incongruenţa logică dintre premise şi raţionamentul final din argumentarea consilierului [preşedintele are dreptul să-şi aleagă consilierii după bunul plac, nu după criterii profesionale] este mascată prin acumularea redundantă şi tautologică a mijloacelor lexicale: conectorul argumentativ deci↑, locuţiunea din această cauză↑, anunţarea pur declarativă a ordonării logicii argumentative a doua idee↑ perfect logică, reluarea raţionamentului din moment ce ESTE scopul acestei administraţii cel care vi l-am spus↑ ((inspiră)) înseamnă că toţi cei încadraţi... Toate acestea, plus mijloacele paraverbale – conturul intonaţional ascendent, pauza ((inspiră)) –, creează o tensiune discursivă şi conferă paralogismului formulat efectul persuasiv al unui argument greu sau imposibil de respins.

[3] Pentru analiza acestui conector conclusiv, vezi Ariadna Ştefănescu, *O analiză pragmatică a conectorului conclusiv **aşa că***, în Liliana Ionescu-Ruxăndoiu (coord.), *Interacţiunea verbală (IV II) – Aspecte teoretice şi aplicative. Corpus*, Bucureşti, Ed. Universităţii din Bucureşti, 2007, p. 45-73.

BDD-A2022 © 2009 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:05 UTC)

Anticipând, putem afirma că nu valoarea conclusivă este responsabilă de proliferarea discursivă a operatorului de care ne ocupăm, însă aceasta este întotdeauna invocată atunci când se deplânge acest fenomen.

2.2. În interacțiunile verbale, unde o unitate enunțiativ-discursivă nu coincide cu o unitate frastică, funcția conclusivă și uneori consecutivă a lui *deci* este reconvertită în alte valori pragmatice și discursive. De exemplu, în poziție inițială, *deci* subliniază intenția vorbitorului de a relua schimbul conversațional de bază după inserția unui schimb (de replici) secundar (pentru modelul integrativ de analiză a conversației, propus de Willis Edmondson, vezi explicațiile din Ionescu-Ruxăndoiu 1999: 64-83). Frecvența acestui conector nu trebuie să surprindă în cursul interacțiunilor; discursul oral este construit spontan, din acumulări succesive, și este supus diverselor tipuri de întreruperi: fie verbale (suportive ori competitive), fie extraverbale. În exemplul de mai jos, întreruperile lui B sunt de tip suportiv (semnale *back channel*), însă fragmentează intervenția lui A. Observăm cum A răspunde solicitărilor formulate de partenera sa de dialog, arătând o atitudine cooperativă, dar și o responsabilitate discursivă, în sensul menținerii temei de conversație.

B). *deci* – funcția de organizare discursivă; tranziția de la un schimb inserat la schimbul de bază

(5) (*Bârfă* – interacțiune directă liberă)

B: și după părerea mea la FEL↓ da:r se pare că are efect. dinu CUM de⊥ dinu-i așa un tip tolerant?
A: nu știu↓ da:r #
B: dinu. dinu CE nevoie are de dan. MAI ales acum în varianta /niu: niu luk/ /niu/ dan ((rîde))
A: ***deci*** inițial ȘI dinu copia temele așa că: [...]
A: E un tip care stă mereu pă la di:nu↑ și sînt ei foarte buni prie:te:ni↑ și dinu țin să-ți reamintesc că era prieten de cataramă [cu
B:[la <P cataramă>.
+**A:** LA cataramă cu:# ă nu știu cum o cheamă↓ # cu mirela
B: da.
A: și cu dorin↓ și cu CEIlalți doi care [(xxx)
B: [dinu. e prieten cu ăștia.
A: da↑ ***deci*** ei sînt [(nedespărțiți acuma)
B: DInu cu miREla?
A: da ***deci***. [(xxx)
B: [și doRIN?
A: așa STAI. ***deci*** ăștia sînt⊥ mirela și dorin sînt ma:i#
B: da.
A: ***deci*** dorin e oarecum personaju pozitiv. da' mai este unu↓ care <R ți-am spus că are <P fundu>> ***deci*** e: ((face un gest cu mîinile))
[...]
A: așa. ***deci*** ĂLA-l chiar dezgustător↓ ***deci*** multe chestii:#
B: moralmente?
A: da. în sensul că ăștia erau cei cinci porci care copiau la examene
((**B** pufnște în rîs))
A: ***deci*** ăsta↓ dorin și mirela↓ celălalt și cu tipa respectivă↓
B: și?
A: și ăla care mă enervează pă mine.

BDD-A2022 © 2009 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:05 UTC)

B: aşa şi? dinu CE treabă are. el e suspectat doar contextuAL. el n-a fost văZUT [făcînd nniMIC. DA:R↓
A:.el e el e suspectat că# cînd noi aveam examene# [el era mereu afa:ră: cînd ăştia-şi făceau lucra:rea:↓
B: a: ***deci*** (xxxxxxx)
A: cînd dinu avea exame:n↓# erau ăilalţi afa:ră:↓ ## (p. 62-63)

În acest context informal, prin *deci* vorbitorul fixează nu o concluzie în planul logic-argumentativ, ci o rezoluţie în plan interacţional, considerând subînţeles acordul interlocutorului faţă de decizia de a închide o digresiune, respectiv de a relua un topic discursiv; aparent inutil şi redundant din punct de vedere semantic-gramatical, conectorul are o funcţie pragmatică precisă, aceea de a recupera linearitatea şi coerenţa discursului lui A, dincolo de întreruperile şi digresiunile construcţiei dialogale.

2.3. Încă din exemplul discutat mai sus, remarcăm funcţia lui *deci* de racordare a două secvenţe discursive şi/sau narative. Funcţia conclusivă (argumentativă) a conectorului este puternic concurată de o altă funcţie, la fel de veche în limbă, şi anume cea narativă. Aceasta pentru că, etimologic vorbind, conectorul cumulează ambele valori (**deci** < **de** + **a[i]ci**), prepoziţia *de* asociată deicticului *aici* – iniţial spaţial, reconvertit în deictic textual/discursiv – indicând atât progresia enunţiativă, cât şi nuanţa conclusivă.

Valoarea narativă a lui *deci* este atestată încă de la cele mai vechi texte româneşti (vezi *Anexa*). Desigur, se poate obiecta că aici avem de-a face cu texte scrise; însă autorii vechi nu aveau conştiinţa existenţei a două registre discursive (nu erau diglosici), ci utilizau acelaşi cod, de unde intruziunea masivă a tiparelor orale în scrierile lor. Normele limbii literare şi mai ales opoziţia scris/vorbit au fost fixate relativ târziu, iar prestigiul primului cod este fără îndoială de dată şi mai recentă. Mentalitatea lumii antice, dar şi cea medievală înclinau puternic să acorde autoritate cuvântului vorbit, în detrimentul celui scris. Invers de cum se întâmplă astăzi, în scris autorii încercau să imprime un caracter oral textului, structurându-l ca şi cum el ar fi fost adresat unui auditoriu[4]. Închizând această digresiune, remarcăm că *Dicţionarul limbii române* (DLR), ale cărui definiţii se bazează exclusiv pe surse scrise, organizate diacronic, este aproape obligat să consemneze valoarea narativă a lui *deci*, într-atât de frecventă este ocurenţa sa în textele premoderne[5]. Începând cu secolul al XIX-lea, *deci* narativ dispare din sursele scrise, sub presiunea tiparelor de construcţie savante şi a specializării stilistice, dar acest lucru nu înseamnă că dispare şi din limba vorbită, cum eronat se poate deduce din definiţiile şi explicaţiile date de instrumentele normative actuale. Exemplele extrase din *Corpus* confirmă această conjectură. Practic, în limba română, în registrul oral/popular, doi conectori îşi dispută în egală măsură funcţia narativă: *şi* narativ, dar şi *deci* narativ.

[4] Pentru distincţia scris-vorbit, integrată într-un discurs al filosofiei culturii, vezi, de pildă, Henri Joly, *Le renversement platonicien*, cap. *Scriere şi vorbire*, reprodus în Platon, *Opere IV*, Bucureşti, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1983, p. 394-415.

[5] Definiţia textuală din DLR, urmată de contexte ilustrative, este: „**DECI** conj., adv. **I.** Conj. **1.** (Învechit şi popular; exprimă raportarea sub aspect continuativ sau consecutiv a unei acţiuni la altă acţiune). [...] (Învechit, reluat la începutul fiecărei acţiuni, marchează continuitatea aspectelor narative ale unei expuneri unitare)"

BDD-A2022 © 2009 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:05 UTC)

C). *deci* narativ

(6) (*La Brăila, la vie* – interacțiune directă liberă)

A: şi CUM a fost la brăila↑ la: VIe?
B: no::: că dacă vă povestesc↓ faceți <@un roman.>
A: hă hă hă↓ <@poate că mă pregătesc să scriu romanu.>
B: am plecat joi↑ [...]
A: da' CE le duceți la țară↓ a:↑ zahăr↓ ulei↓ chestii d-astea↑ nu↓
B: am cumpărat salam↑ [...]
B: şi: # î: brînză↑ CE-am mai luat↓ pate de ficat↑ ***deci*** aproape cinsute de mii am dat numai pe mîncare. la două j- la două jumate aveam tren din gară. ne-am întîlnit cu emil la gară↓ <J el a fost la serviciu de dimineață> am⊥ pe george l-am trimis la şcoală↓ a venit şi el pe la unu şi un sfert acasă↑ ***deci*** a luat bagajele şi am plecat↓ nu s-a mai schimbat↑ nu nimic↓ (p. 44-45)

(7) (*Conversație în accelerat* – interacțiune directă liberă)

B: [doamnă↓ eu eu lucrez şi n:ici nu vreau să vă impresionez↓ ni:ci nu vreau să mă dau cum se spune# rotund. dar în sănătate la momentul actual e un HAOS toTAL. [...] dar e un haos tot– total eu am avut ocazia să să să dau un eXEMplu. ***deci*** am plecat într-o dimineață la serviciu↓ şi stau la potcoavă la vitan şi în SPAțiu ăla verde dintre sensurile de mers ale:# maŞInilor↓ e un spațiu verde↑ şi era un# bătrîn↓ căzut↓ de dimineață↓ i-a venit rău şi ă mă rog↓ l-a(u) luat cineva cu maşina şi i-am zis HAI domle (xxx) la policinica vitan şi: UNde stai tataie. zice la ma– matei ambrozie. m-am gîndit că stă⊥ fiind în zonă↓ aparți:ne cu medicul de familie de de vitan. (p. 31)
+B: doamnă înțeleg↓ da' vreau să vă mai dau un un alt exemplu. ***deci*** io sînt# de baştină di:n⊥ <R de la țară>. (p. 33)

(8) (*Într-o cameră de hotel* – interacțiune directă liberă)

A: da zic v-ascult (xxx) <IM spuneți-mi şi mie CUM arată doamna moravia.> acuma deja mă de mă era deja obositor zic <@ chiar nu ştie cum arată vine şi mă-ntreabă pă mine?> <IM da↑> zice <IM are părul lung?> nu zic <J e brunetică SCURTĂ cu păru SCURT># (xxx) acuma nu ştiu dacă AIA i-a furat↑ dar cert că i-au luat probabil c-o fi găsit# pă pernă↓ pă-n pat unde aşa şi a luat↑ diverse
B: mamă ce minuțioşi sînt şi ce rapizi↓
A: da: măi dacă da măi seară de seară pînă dimineața
B: da↓
A: <R ***deci*** au stat cu mine acolo şi şi-au dat seama că eu sînt pur şi simplu aruncată în gura lupului↓> căci CE-a zis <IM că străina asta↓ CE-i face. nu-i face nimic mie-mi dă asigurarea maşina înapoi> <R dar eu sînt convinsă ori că au fost mînă în mînă↓ nu cred că nici aia nu ar fi pus chiar dacă era amantă↓ nu cred că i-ar fi făcut chestia asta> eu cred că au făcut-o EI de comun acord↓ să zicem <IM da↓ CINE a intrat în casă. ea care făcea curat. e străină trebui să ne dea nouă> şi cu mine CE făcea. ***deci*** îşi scoteau oricum maşina_napoi. ori ei au luat-o şi-au vîndut-o şi-au scos banii↓ că⊥ nici italienii nu erau
B: da↓ da↓ da↓ (p. 56-57)

BDD-A2022 © 2009 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:05 UTC)

Deci în poziție inițială este un indice de narativitate, vorbitorul semnalând astfel că intervenția sa este o relatare, de dimensiuni mai mari. Repetarea conectorului în cursul expunerii marchează continuitatea secvențelor narative și integrarea lor într-un discurs unitar. Această valoare, considerată învechită de DLR (subliniem, singurul dicționar care o consemnează, ca o marcă secundară, de altfel), este, dimpotrivă, puternic activă în limba actuală vorbită. Nu este vorba de o recrudescență a lui *deci* narativ astăzi, ci, în opinia noastră, de o utilizare neîntreruptă în registrul oral/popular al limbii; numai impunerea livrescă a funcției argumentative, conclusive, și prin urmare absența valorii narative din textele literare, care constituie, aproape exclusiv, sursele instrumentelor normative, a făcut ca ea să pară ieșită din uz și să nu mai fie, în consecință, înregistrată. Considerăm că vorbitorii manifestă o intuiție precisă a limbii atunci când utilizează la începutul unei expuneri, al unei relatări conectorul *deci*; acesta funcționează anaforic, ca un deictic textual, discursiv, și creează astfel impresia continuității discursive, a integrării intervenției prezente într-un univers comunicativ, chiar dacă acesta nu a fost explicit invocat sau reprezentat. În alți termeni, *deci* inițial induce interlocutorului sentimentul existenței unor presupoziții comune, tacite, între el și E, percepția subiectivă, dar reconfortantă, a raportării lor la o enciclopedie comună, și imprimă enunțului un caracter mai colocvial (ne referim la utilizarea sa într-un context oficial, formal de enunțare).

Apariția lui *deci* este perfect justificată la începutul unei expuneri sau relatări prin valoarea narativă a acestui operator discursiv, nu prin cea conclusivă (argumentele clasice ale celor care o incriminează sunt de ordin gramatical – topica fixă a propozițiilor conclusive – sau de tip argumentativ, prin definiție un text argumentativ-demonstrativ neputând începe cu o concluzie; se ignoră, așadar, faptul că aici este vorba de o altă valoare discursivă, la fel de legitimă în limba vorbită și care beneficiază, în plus, de atestări istorice extrem de numeroase). Sancționarea acestei practici discursive, adică a lui *deci* inițial, nu trebuie făcută din perspectivă logică (gramaticală), ci din perspectivă pragmatică, deoarece nu este adecvată în orice situație de comunicare. Cu alte cuvinte, construcția este admisă într-un context informal, colocvial, dar este nerecomandată într-o situație de comunicare oficială (de pildă, să începi o alocuțiune, un discurs academic prin *deci*. Teoretic, este posibil și cazul utilizării sale strategice, ca marcă a politeții pozitive, *deci* antrenând ideea teritoriului comun de discurs dintre orator și public).

2.4.1. Așadar, conectorul *deci* proiectează ideea continuității logice a secvențelor interacționale, structurând desfășurarea de ansamblu a discursului, asemenea unui deictic textual. Recursul la *deci* în limba vorbită este influențat și de alți parametri comunicativi, între care regulile accesului la cuvânt și strategiile de asumare a rolului de E. Inițiind intervenția verbală cu acest operator discursiv, E subliniază faptul că a preluat cuvântul într-o conversație/discuție și că nu intenționează să-l cedeze partenerului. Inferențele/deducțiile pragmatice pe care le declanșează operatorul *deci*, continuitate discursivă decurgând din anumite premise (implicite), îi augmentează eficacitatea perlocuționară și îi conferă în subsidiar atributele unui semnal metadiscursiv (de tipul: *Atenție! Nu am terminat! Nu vreau să fiu întrerupt!*). Această funcție se degajă extrem de clar în situațiile formale, în care dreptul la cuvânt marchează competiția dintre partenerii de dialog, așadar situațiile oficiale, în care E dorește să-și sublinieze autoritatea. Intervine aici, într-un grad maxim, asimetria (reală sau pretinsă) a relației dintre participanții la dialog.

BDD-A2022 © 2009 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:05 UTC)

D). *deci* inițial (start marker) – semnal metadiscursiv: (a) asumarea emfatică a rolului de E (marcă de autoritate)

(9) (*La secția de poliție* – interacțiune directă controlată, A 28 de ani, plutonier)

D: la început [am spus
A: [***deci*** a:vînd în vedere faptu⊥ <R că așa făceam și cu cei cu pămîntu> au apucat deja să-și pună pă pămînturile lor↓ <R DAR au căzut la_nțelegere_ntre ei <IM da' domle avînd în vedere că deja ți-ai pus_[acuma>>
D: [da
[...]
A: [***deci*** eu știu da'↓ mă ascultați↑ eu știu că e proprietatea_dumneavoastră
B: <P ei nu:>
A: ***deci*** mă ascultați un pic↑ eu vă eu vă spun că ĂSTA este conflictu↓ de fapt.
D: da.
A: ***deci*** c cu ce e-n legătură_cu cu pămîntu_ăla. că pămîntu e_al dumneavoastră↓ asta-i clar.
E: <P păi [da.>
A: [<R dînșii n-au nici o pretenție asupra pămîntu[lui> [...]
A: [**deci** acum avînd în vedere bunurile.
D: [da
A: [***deci*** oriunde⊥ și dacă eu mă duc într-o clădire și am investit ceva în ea↓ ă proprietaru↓ poate fi obligat⊥ <R ***deci*** chiar dacă e propri[etar>=
D: =[<P să-l despăgubești cu ceva>
A: e obligat să-l despăgubești pe celălalt.# o: mică parte↓ avînd în vedere cît a invest[it
B: [da'↓ dacă am fost de acord cînd a venit să investească↓ da' dacă n-am fost [s-a băgat
A: [nu există de acord pentru că⊥ <R ***deci*** cînd apar din cauza erorilor astea: [de:: măsurători>**[...]**
A: ***deci*** v-a stabilit domnu primar.
D: a:cuma s-a stabilit (p. 105-106)

(10) (*Ședință de lucru* – interacțiune directă controlată, A, B, C – medici; nu au știut că se înregistrează)

A: ***deci*** foarte mult încurajată. și acuma o paranteză la care oricum reveneam↓ trimiterea de la unu la altul↓ ***deci*** pediatru trimite la specialist da' și specialistu (cum este) neuropsihiatria cardiologia dermatologia# # să trimită la pediatru CA SĂ se facă (fluctuație) de trimiteri pe trimiteri. ***deci*** asta să fie o prioritate în capu tuturor
B: da.
A: nu facem așa↑ și cînd nu există interes propriu↓ ***deci*** noi în momentu de față sîntem plătiți cu (legea) o_sută_cinzeșipatru↓ fiecare doctor trebuie să facă un număr de puncte care să acopere salariul cel puțin a unei asistente și a unui cadru /tesa/

B: da

A: ***deci*** cu punctajul unui doctor trebuie să aco[peri
B: [aicea îmi pare rău că nu este⊥ că trebuia să fie doamna doctor că la un moment dat a spus că pe punctele dînsei reușeș[te
A: [cine a spus?

BDD-A2022 © 2009 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:05 UTC)

B: doctorița c***
A: a: așa↑
B: să zică că reușește salariul dînsei [și pe cel al asistentei
A: [***deci*** nu.
B: dar era așa cam [pe jumătate
A: [nu. ***deci***
[...]
+B: [ar trebui da. a întrebat cineva ieri
A: ***deci*** CARE este această sumă. semn de întrebare. nici eu nu știu↓ pentru că această întrebare trebuie să o pun la casă sau
B: exact doamna doctor (p. 111-112)

(11) (*Sesiune de comunicări* – interacțiune directă controlată – A, B profesori universitari; nu au știut că se înregistrează)

B: într-o conversație și cred că tot ce urmează↓ ă este încercarea studenților↓ nu↑ de a menține acest nou subiect de conversație
A: de a se menține-n viața (concretă)
B: da↓ ***deci*** pe ei NU-i mai interesează ă: discursu didactic↓ NU-i mai interesează conversația de tip⊥ dialogul de tip didactic ei pot să (mențină) toate așa și într-adevăr se schimbă ă: se schimbă total cadrul. ***deci*** cred că ă de la momentu de la șase sute douăzeci și șapte în[colo
A: [da
+B: totul trebuie analizat ca o:⊥ de fapt ca o conver[sație
A: [ca o conversație↓
B: ***deci***↓ acuma rămîne de văzut în ce ă: în ce măsură:# ă:# <@ este sau nu este> e clar că ei neagă dialogul de tip didactic.
[...]
B: ***deci*** tot ce este este conversație↑ și atunci într-adevăr↑ ă schimbînd cadru de fapt↓ ei schimbă subiectu și în felu ăsta se schimbă și: CADRU că situația de comunicare se schimbă datorită schimbării tematice. (p. 143)

În cele trei secvențe analizate, suprapunerile intervențiilor – vorbirea simultană a doi sau mai mulți participanți la o conversație (cf. Ionescu-Ruxăndoiu 1999: 46) – evidențiază competiția pentru accesul la cuvânt dintre interlocutori. Inițierea replicilor prin *deci* cu valoare de semnal metadiscursiv („*Atenție, vreau să-mi continuu ideea, să mi se acorde atenția cuvenită*!") apare în mod simptomatic la vorbitorii care controlează interacțiunea: în (9), polițistul, în virtutea rolului său instituțional; în (10), medicul primar care își subliniază poziția ierarhică superioară; în (11), statutul ierarhic este neprecizat, dar putem deduce un ascendent profesional (grad didactic mai înalt), moral (experiență mai mare) sau social (vârsta mai înaintată) al lui B față de A. Funcția metadiscursivă a lui *deci* este dublată explicit, prin secvențe metacomunicative, în exemplul (9): ***deci*** eu știu da'↓ mă ascultați", ***deci*** mă ascultați un pic↑ eu vă eu vă spun că ĂSTA este conflictu↓ de fapt. În exemplul (10), A este locutorul care își arogă cea mai mare autoritate, recurența lui *deci* în poziție inițială subliniind această învestitură, dreptul de a controla evoluția schimbului verbal. În exemplul (11), B monopolizează discuția, intervențiile lui A fiind expresia atitudinii sale cooperative (semnale *back-channel*, conform principiului politeții pozitive). Întreruperile (acord participativ, reluările în ecou), deși au o funcție de

BDD-A2022 © 2009 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:05 UTC)

suport al actului enunțiativ în curs al partenerului, și nu cea de revendicare a rolului de E, nu sunt agreate de B, care semnalează prin *deci* dorința de a-și continua ideea neperturbat (alte mărci pragmatice ale acestei atitudini dominante – acordul scurt la replica lui A **B:** **da**↓ ***deci*** pe ei NU-i mai interesează ă: discursu didactic↓, continuarea replicii în curs atunci când partenerul intervine, având drept rezultat vorbirea simultană).

2.4.2. În cursul unei dispute, în competiția pentru accesul la cuvânt, conectorul *deci* tinde să fie redus la o simplă valoare fatică, prin reluarea lui la începutul unei replici, unul dintre interlocutori reclamând insistent atenția celuilalt. Funcția retorică, fatică, a lui *deci* apare secundar și în inserțiile narativizate, orice expunere mai lungă necesitând un acord prealabil între interlocutori, prin care primul solicită dreptul la cuvânt, iar al doilea adoptă o poziție pasivă, de ascultător (vezi și *supra* sub **2.2., 2.3.**). Ori de câte ori se reia o secvență discursivă (narativă), locutorul beneficiază de acordul tacit sau explicit al receptorului în ce privește păstrarea cuvântului. În cazul interacțiunilor competitive sau puternic competitive (conflictuale), valoarea fatică a lui *deci* devine predominantă, deoarece vorbitorul nu se raportează în mod real la un antecedent comunicativ (funcția narativă și cea conclusivă sunt suspendate), ci utilizează conectorul pentru că acesta conservă ideea de consens comunicativ. Această raportare ipotetică îndeamnă la conciliere și atenuează sau chiar aplanează conflictul. În exemplul de mai jos, observăm că apelul formulat de A este mai eficace când vocativul este însoțit de marcatorul discursiv *deci*:

D). *deci* inițial (start marker) – semnal metadiscursiv: (b) disputa pentru accesul la cuvânt (apel la conciliere)

(12) (*Dispută în arhivă* – interacțiune directă controlată)

A: DOmnule↓ v-am trimis la grefiera de șe[dință
B: [(doamnă) am fost la grefieră↓ grefiera-mi spune că v-a adus dosaru-n arhivă
A: CÎND mi l-a adus în arhivă.
B: dumneavoastră mă-ntrebați pă mine↑
A: <ị păi grefiera dă ședință dacă [v-a spus că l-a adus↑>
B: [înseamnă că cineva [e nebun aicea↑
A: [cînd nu-ntrebați [și dumneavoastră CÎND
B: [înseamnă că cineva este nebun aicea ori este [nebună doamna grefieră
A: [DOmnu avocat
B: CINE este [nebun în cazu acesta.
A: [***deci*** *DOmnu avocat ↑ haideți să lămurim [o chestie*
B: [hai să lămurim
+A: [<ị dacă dumneavoastră vi se spune <$_{IM}$ a plecat↓ DOmnule> dumneavoastră nu vă interesați să vă spună DATA cînd a plecat↑>
B: a plecat dă pă data de ȘAPTE↑ domnișoară↓
A: care șapte?
B: sunt trei colidoare aicea mari și late nu ajunge la (xxx)
A: ***deci*** *DOmnu avocat*
B: spuneți-mi dumneavoastră pă ȘAPTE-A patra pleacă ajunge la dumneavoastră și d-atunci [nu (p. 103-104)

BDD-A2022 © 2009 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:05 UTC)

2.4.3. Funcțiile metadiscursive ale marcatorului *deci* sunt cu atât mai greu de decelat, cu cât gradul de complexitate al interacțiunii este mai înalt – de exemplu, în disputele mediatizate, când competiția pentru accesul la cuvânt este decisivă pentru imaginea interlocutorilor. În interacțiunea *Conflict verbal*, recursul la *deci* poate fi interpretat atât ca expresie a atitudinii conciliante și echilibrate a lui B (indicând un autocontrol mai bun, adică polul de unde se exercită controlul real al schimbului verbal, în ciuda agresivității celuilalt), cât și ca un mod eficace de mascare a ezitării, de vreme ce B, deși deține poziția ierarhic superioară, se află totuși în defensivă.

D). *deci* inițial (start marker) – semnal metadiscursiv: (c) (falsă) marcă de autoritate / autocontrol

(13) (*Conflict verbal* – interacțiune mediată controlată)

B: [ruDE:le↓ ***deci*** știi
A: [<$_P$ să accept demisia ta.>
+B: care-a fost greșeala ta? știi CARE-a fost [greșeala ta?
[...]
A: îmi pare rău↓ îmi pare rău↓
B: ***deci*** dăm telefon la federație să-ntrebăm↓
A: dăm telefon și la federație↓ [<$_Z$ nu-i nici un fel de problemă.
B: [***deci*** ace:l contra:ct l-ai semnat tu <$_{L,P}$ singur.>
A: așa.
[...]
A: nu te-am invitat la: [inaugurarea hotelului↑
B: [***deci*** tu nu nu trebuie să mă inviți pe MINE. tu tre:be să mă anu:nți pe mi:ne::↓ BĂI miHAI↓ vezi că vrem să facem asta↓ sau vrem să facem ASta. EU la RÎNdu me:u↓ trebe s-anunț TOT biROu federal↓ tu NU poți să faci de CApu tău # NIMIC. [absolut nimic.
[...]
+A: o să ai o surpri:ză:↓ o să ai și reacția sporTIvilor. # vei avea și [reACția sportivilor
B: [băi_ruDEle↓ ***deci*** asta ce fa:ci tu::↑ [este părerea↓
A: [HAI să trecem la ALTceva.
B: NU TREcem la nimic↓ o terminăm [pe asta↓ nu↑
A: [acu o ții p-asta.
B: ă: ***deci*** dacă vrei să spun despre bo:x↓ și despre ce-ai făcut tu pentru bo:x↑ eu pot să spun mai MULte↓
A: [POȚI să spui ce vrei tu.
[...]
B: ă ***deci*** îți zic un lucru↓ în mome:ntu-n care # TU # fa:ci ceva:↓ tu faci fincă ai un intere:s. ASEA:ră:↓ am Aflat și cam ce interes ai. # # NUmele care vrei tu să ți-l faci aici↓ pentru tine este FOARte important.
A: <$_P$ /ochei/.> (p. 191-195)

2.5. În limba română, conectorul *deci* tinde să devină o marcă de autoritate și de siguranță, imprimând enunțului o pseudo-coerență logică; tocmai de aceea, mulți vorbitori recurg la el în situații care presupun stres, disconfort emoțional, pentru a-și masca ezitarea (exemplul următor este edificator în acest sens, dar există și alte cazuri, de pildă, persoanele obișnuite cărora li se ia un interviu, cele care participă la o emisiune televizată, studenții sau elevii examinați).

BDD-A2022 © 2009 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:05 UTC)

E). *deci* inițial (start marker) – marcă a ezitării și a disconfortului emoțional; *deci* atenuator (ezitare strategică – politețea negativă); relația de asimetrie dintre interlocutori

(14) (*Conferință de presă la Palatul Cotroceni* – interacțiune directă controlată)

MC: tot ce se poate↑ doamnă. ***deci***↑ CINE de la /sepepe/ asigură ordine și pază ((inspiră)) <$_L$TREbuie NEapărat> să se bucure de încrederea președintelui. ((inspiră)) dumnea'strã mă întrebați acuma ((inspiră)) dacă io o să vă spun în CINE o să aibă încredere? nu, de UNDE să știu eu↑ doamnă?
MJI: <$_R$ ***deci*** nu vă întreb în CINE va încredere domnu președinte>. vă întreb doar dacă este [posibil să aibă în
MC: **păi**↑ bineînțeles
MJI: vedere această schimbare.
MC: ***deci***↑ bineînțeles. dacă o să aibă încredere în toți ăia↑ ăia rămîn↑ dacă o să aibă-ncredere într-o parte↑ [însemnează că
[...]
AR: ă: aș dori să vă întreb↑ de la /bibisi/. ă: aș dori să vă întreb ă: în CE departamente↑ sau în CE sectoare: ă: sunt angajate ((sună telefonul)) acele persoane ă: care fac obiectul: diferendumului. ă: ***deci***↑ cei care sunt în acel sindicat↑ care ă: spun că ă: ar trebui să rămînă aici↑ și de CARE spun că sunt funcționari publici? dacă puteți să ne dați cîteva
CC: cel care a semnat e în: departamentul comunicării publice↓
AR: ***deci***# nu# n-am înțeles↓
CC: <$_L$ ***deci*** cel care se: autointitulează președintele acestui sindicat e în: departamentul comunicării publice. ***deci*** ERA în fostul departament al comunicării#. Restu nu știm cine sînt>.
[...]
CC: CREDEȚI că noi am venit la pa⊥ noi am venit în această instituție ca să facem anchete de genul ăsta?
MC: ***deci***
PN: nu s-au făcut investigații (x)
[...]
AR: ochei. atunci
MC: ***deci*** nu este nici normă minimă dar =
AR: =dar le recunoașteți
[...]
MC: n-am făcut investigații, da', în momentul în care
AR: ***deci*** iertați-mă↑ dacă îmi permiteți↑ aș vrea să vă întreb: le recunoașteți statutul de funcționari publici? și dacă da↑de CE trebuie să mai dea un examen nou↑ să fie REatestați pe: aceste posturi.
PN: iertați-mă.
[...]
AR: < ¡ ***deci*** le recunoașteți statutul de funcționari publici? și de CE este nevoie să dea din nou concurs# pentru atestarea pe post>.
MC: **păi**# v-am explicat↑ DOAmnă↓ după noua reglementare↑ v-am explicat↑ DOAmnă↓ s-a reintrodus ((cineva tușește în sală)) ideea de concept de încredere. [...] pe de altă parte↑ v-am explicat
AR: ***deci***↑ acest examen este⊥ stabilește dacă un angajat al președinției↑ ă: este de încredere sau nu.
MC: nu↑ nu. asta PREȘEDINTELE stabilește. (p. 156-158)

BDD-A2022 © 2009 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:05 UTC)

În exemplul de mai sus, relația dintre consilieri și jurnaliști este una încordată, ambele părți încercând să-și apere poziția instituțională: consilierii dau răspunsuri evazive, care să-i absolve de responsabilitate, jurnaliștii au obligația profesională să insiste asupra clarificării unor aspecte de interes public. Din aceste premise situaționale decurge și utilizarea sensibil diferită a lui *deci* în cadrul mai larg al retoricii ezitării. În replicile consilierului MC, substituirea lui *păi* prin *deci*, ca semnal verbal al unei reacții spontane (surpriză, nemulțumire), indică un grad ridicat de autocontrol lingvistic: *păi* este o marcă consacrată a ezitării, în timp ce conectorul *deci*, prin aparența sa de raționalitate, nu afectează, ci confirmă (consolidează) autoritatea consilierului, chiar pe fondul unei atitudini clar nesigure și neconvingătoare. În schimb, jurnaliștii recurg la *deci* pentru a atenua valoarea performativelor și a întrebărilor directe (inițiate prin *deci*, acestea par a decurge din anumite premise discursive, fapt care le diminuează conținutul agresiv); este vorba aici de o ezitare strategică, în acord cu politețea negativă.

2.6. Dacă valorile metadiscursive (comunicative, așadar pur pragmatice) ale lui *deci* au fost mai puțin sau deloc evidențiate în absența corpusurilor de limbă vorbită, în schimb componenta lui metalingvistică (explicativă), orientată strict asupra conținutului propozițional al enunțului, este atestată foarte timpuriu în textele vechi românești (DLR înregistrează un citat din *Evangheliarul lui Coresi*, secolul al XVI-lea). Ambele aspecte, pe care le-am diferențiat terminologic din pure rațiuni metodologice, se referă la funcția metacomunicativă[6] a acestui conector, extrem de nuanțată și diversificată contextual.

Ipostazele metalingvistice ale lui *deci*, extrase din *Corpus*, confirmă extrema mobilitate a mărcii pragmatice de care ne ocupăm: enunțul introdus prin *deci* poate dubla și întări sensul un enunț precedent (exemplele 15 și 16), poate dezambiguiza o expresie anterioară (17) sau preciza intenția comunicativă a unui act verbal indirect (18). Uzul metalingvistic al conectorului *deci* este atât de frecvent în varianta orală a limbii, încât acesta poate să fie considerat, fără nicio reținere, unul dintre marcatorii discursivi de reformulare, alături de particulele consacrate precum *adică*, *anume*, *va să zică*, *cu alte cuvinte*, *în alți termeni* ș. a. Se știe că această clasă de mărci pragmatice capătă și un uz conclusiv (cf. Ștefănescu 2007: 47). Așa cum am afirmat mai sus (vezi *supra* sub **2.1.**), valorile conclusive ale lui *deci* în limba română rareori pot fi disociate strict de componenta metalingvistică, explicativă.

[6] Așa cum a fost semnalat, metacomunicarea se referă atât la componenta acțională, cât și la cea interacțională a enunțului (cf. Ionescu-Ruxăndoiu 2003: 143). De aceea, deseori, specialiștii ezită între termenii *metalingvistic*, *metacomunicativ* sau *metadiscursiv* cu referire la caracterul reflexiv al limbajului și al comunicării. În ceea ce ne privește, preferăm să utilizăm termenul *metadiscursiv* pentru a descrie enunțurile orientate asupra condițiilor producerii mesajului, care aduc precizări privind forța ilocuționară și atitudinea vorbitorilor față de propriul enunț, și termenul *metalingvistic* pentru a califica secvențele care se referă strict la conținutul propozițional al enunțului (pentru distincțiile de mai sus, vezi și Borillo 1985: 47-50). Inutil să mai precizăm că această distincție este pur convențională: în opinia noastră, termenii *metadiscursiv* și *metacomunicativ* sunt practic echivalenți, ambii incluzând termenul mai restrictiv *metalingvistic*. (Pentru analiza secvențelor metacomunicative în limba română vorbită, vezi Ionescu-Ruxăndoiu 2003: 143-148, Matei-Floarea 2003: 194-202).

BDD-A2022 © 2009 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:05 UTC)

F). *deci* metalingvistic (explicativ)

(15) (*La examen* – interacțiune directă controlată)

C: = CAre e interesul vostru↓
A: ***deci*** CE interes aveți. (p. 96)

(16) (*Conferință de presă la Palatul Cotroceni* – interacțiune directă controlată)

CC: <L ***deci*** cel care se: autointitulează președintele acestui sindicat e în: departamentul comunicării publice. ***deci*** ERA în fostul departament al comunicării#. Restu nu știm cinc sînt>. (p. 156)

(17) (*Jurnaliști de vorbă cu președintele* – interacțiune directă controlată)

II: eu cu domnul paleologu sunt în relații de respect reciproc↓ deși: ne-am situat pe #părți diferite ale ba:ricadei. SÎNtem ă: ă: din comuniTAtea [spiRIștilor↓
IS: da↓
II: ***deci*** am făcut liceul la spiru haret. ne-am cunoscut și înainte de optzeci și nouă↓ mergînd la niște reuniuni ale foștilor elevi și profesori <J la spiru haret> (p. 151)

(18) (*Mica publicitate la radio* – interacțiune mediată controlată)

A: da↑
B: sărumîna. mă numesc grigore sandu↓ am și eu două anunțuri de făcut în le–⊥ cu prestări servicii și pentru o vînzare↓ ***deci*** ă execut lucrări de:: construcții metalice (p. 224)

De remarcat și faptul că actualizarea valorilor narative și metadiscursive permite includerea mărcii pragmatice *deci* atât în clasa conectorilor, cât și în cea a deixisului discursiv.

3. CONCLUZII

Analiza pe care am efectuat-o, din perspectivă interacțională, confirmă preferința vorbitorilor pentru conectorul *deci* în detrimentul altor operatori discursivi. Acest lucru se explică prin multiplele valori pragmatice ale particulei discutate, pe care vorbitorii le actualizează în discurs. Examinarea corpusului de texte înregistrate ne-a permis izolarea unor funcții despre care se discută mai puțin sau deloc în instrumentele normative: am insistat asupra funcției de *start marker*, asupra funcției narative și metadiscursive, mult mai bine reprezentate statistic decât cea conclusivă, atribuită în mod tradițional. Subliniem și faptul că delimitarea strictă a valorilor pragmatice ale lui *deci* este dificilă, deoarece ele se contaminează în cursul interacțiunilor verbale, locutorii utilizându-le adesea alternativ, cumulativ sau impropriu. În vorbire, valorile discursive ale operatorului *deci* se manifestă rar în forme pure. Prolificitatea și polifuncționalitatea acestuia trebuie puse însă în relație cu fazele mai vechi ale limbii, primele texte scrise românești atestând practic fixarea polimorfismului discursiv al lui *deci* în limba română (așadar, este vorba nu de o tendință, ci de uzul stabil și general al acestuia – vezi de pildă Neculce, *Letopisețul* [260 de intrări] sau Dosoftei, *Viețile sfinților*, cu nu mai puțin de 697 de intrări, fară a lua în calcul formele etimologice, precum *de aici*, *deaci*). Utilizarea abuzivă a lui *deci* nu este o tendință contemporană, ci rezultatul unei predispoziții discursive,

BDD-A2022 © 2009 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:05 UTC)

istoric atestate, a vorbitorilor români. Ea poate fi privită şi ca o expresie particulară a unui fenomen comunicativ mult mai larg, câtă vreme cercetările interacţioniste au pus în evidenţă existenţa şi în alte limbi a unor astfel de marcatori discursivi, extrem de mobili sub raport funcţional: de pildă *well* sau *so* în engleză[7], *alors* în franceză, *allora* în italiană[8], *bem* în portugheză[9]. Analizele comparative acreditează ideea unei universalii comunicative, lexicalizată variabil de la o limbă la alta.

BIBLIOGRAFIE

Bazzanella, Carla (1990), *Phatic connectives as interactional cues in contemporary spoken Italian*, in *Journal of Pragmatics*, 14, p. 629-647.

Bazzanella, Carla, Miecznikowski, Johanna, Gili Fivela, Barbara, *Words in context. Agreeing and disagreeing with* ***allora***, comunicare susţinută la Colocviul Asociaţiei Internaţionale pentru Analiza Dialogului „Word Meaning in Argumentative Dialogue", Milano, 15-17 mai 2008.

Borillo, A., (1985), „Discours ou métadiscours?", *DRLAV, Revue de Linguistique*, 32, p. 47-61.

* * * *Dicţionarul explicativ al limbii române* (*DEX*) (1996), ediţia a II-a, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic.

* * * *Dicţionarul limbii române* (*DLR*) (2006), Serie nouă, Tomul I, Partea a 3-a, Litera D, D-DEÎNMULŢIT, Bucureşti, Editura Academiei Române.

* * * *Gramatica limbii române* (*GALR*) II (2005), Bucureşti, Editura Academiei Române.

Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana (1999), *Conversaţia: structuri şi strategii. Sugestii pentru o pragmatică a românei vorbite*, Bucureşti, Editura ALL, ediţia a II-a (revăzută).

Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana (coord.) (2002), *Interacţiunea verbală în limba română actuală. Corpus (selectiv). Schiţă de tipologie* [IVLRA], Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti.

Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana (2003a), *Limbaj şi comunicare. Elemente de pragmatică lingvistică*, Bucureşti, Editura All Educaţional.

Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana (2003b), *Funcţii discursive ale secvenţelor metacomunicative*, în Laurenţia Dascălu Jinga, Liana Pop (coord.), *Dialogul în româna vorbită*, Bucureşti, Editura Oscar Print, 143-148.

Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana (coord.) (2007), *Interacţiunea verbală (IV II) – Aspecte teoretice şi aplicative. Corpus*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti.

Joly, Henri (1983), *Le renversement platonicien*, cap. *Scriere şi vorbire*, reprodus în Platon, *Opere IV*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, p. 394-415.

Lo Cascio, Vincenzo (2002), *Gramatica argumentării. Strategii şi structuri*, Bucureşti, Editura Meteora Press.

Matei-Floarea, Irina (2003), *Secvenţe metalingvistice în româna vorbită*, în Laurenţia Dascălu Jinga, Liana Pop (coord.), *Dialogul în româna vorbită*, Bucureşti, Editura Oscar Print, p. 194-202.

* * * *Micul dicţionar academic* (*MDA*) (2002), Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic.

Raymond, Geoffrey (2004), *Prompting Action: The Stand-Alone „So" in Ordinary Conversation*, in *Research on Language and Social Interaction*, 37 (2), p. 185-218.

Schiffrin, Deborah (1987), *Discourse markers*, Cambridge, New York, Cambridge University Press.

[7] Vezi Geoffrey Raymond (2004), *Prompting Action: The Stand-Alone „So" in Ordinary Conversation*, In Research on Language and Social Interaction, 37 (2), 185-218, Deborah Schiffrin (1987), *Discourse markers*, Cambridge, New York, Cambridge University Press.

[8] Vezi Carla Bazzanella (1990), *Phatic connectives as interactional cues in contemporary spoken Italian*, în *Journal of Pragmatics*, 14, 629-647; Carla Bazzanella, Johanna Miecznikowski, Barbara Gili Fivela, *Words in context. Agreeing and disagreeing with* ***allora***, comunicare susţinută la Colocviul Asociaţiei Internaţionale pentru Analiza Dialogului „Word Meaning in Argumentative Dialogue", Milano, 15-17 mai 2008.

[9] Vezi Helena Valentim (2008), *Dialogical occurences of* ***bem*** *in European Portuguese. Enunciative stability and deformability*, comunicare susţinută la colocviul Asociaţiei Internaţionale pentru Analiza Dialogului „Word Meaning in Argumentative Dialogue", Milano, 15-17 mai 2008.

BDD-A2022 © 2009 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:05 UTC)

Ştefănescu, Ariadna (2007), *O analiză pragmatică a conectorului conclusiv **aşa că***, în Liliana Ionescu-Ruxăndoiu (coord.), *Interacţiunea verbală (IV II) – Aspecte teoretice şi aplicative. Corpus*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, p. 45-73.

Valentim, Helena (2008), *Dialogical occurences of **bem** in European Portuguese. Enunciative stability and deformability*, Comunicare susţinută la Colocviul Asociaţiei Internaţionale pentru Analiza Dialogului „Word Meaning in Argumentative Dialogue", Milano, 15-17 mai 2008.

Pragmatic functions of the connector *deci* in present-day spoken Romanian

Abstract

In the present paper, we try to identify the pragmatic and discursive function of the marker *deci*, using a Romanian corpus of authentic dialogues, *Verbal Interaction in Present-day Romanian. Corpus and Typology*.

Our analysis, conceived from a double perspective, synchronic and diachronic, aims at illustrating the pragmatic polymorphism of this discourse connective in spoken Romanian as well as at formulating some hypotheses concerning its historical source.

Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti"
Calea 13 Septembrie nr. 13
liliana_hoinarescu@hotmail.com

Anexă

Deci narativ – extrase din texte vechi româneşti

Şi nu numai să-i lase, ce să-i şi urască ca neşte vrăjmaşi ai adevărului, şi ca neşte protivitori legiei lu Hristosŭ. Moşiia amu lu Petrŭ şi a lu Andrei, Vithsaida. Erà şi aceştea feciori lu Zevedei, Iacovŭ şi Ioannŭ. Şi văzură Petrŭ şi Andrei mergându după elŭ. ***Deci*** furà gata şi aceştea a mearge după elŭ, să se închipuiască lorŭ. (CORESI, *Carte cu învăţătură*, 211)

Iară unii zicŭ că lunie o boală iaste, tocmită den stricarea sângelui, derep'ce că luna, când i-e lumina plină, fire are, ce e de acolo tremeasă, e zarea, a turbură ce-sŭ în trupŭ udăturile. ***Deci*** se turbură atunce, şi acealea, de-aciia pară iute dentr'aceale udături ieşindŭ, clătesc crierii capului şi întorcŭ omulŭ. ***Deci*** aşa se boleaşte den lună, de se cheamă boală den lună. Şi aceasta ziceà unii cu adevărŭ drăcitului că-i iaste, ce n'au fostŭ cu adevărŭ. (CORESI, *Carte cu învăţătură*, 304)

9. Nu strîngereţi aur, neci argint, neci bani în pungile voastre. 10. Neci taistră pre cale, nece doao veşminte, nece încălţăminte, neci toiag, că vreadnic iaste lucrătoriul platei sale. 11. Vare în ce oraş au sat veţi întra, întrebaţi cine iaste într-însa harnic şi acolo mîneţi pînă veţi eşi. 12. ***Deci*** întrînd în casă, uraţi bine zicînd: Pace casii aceştiia. 13. ***Deci*** de va fi casa destoinică, veni-va pacea voastră spre ia, iară de nu va fi destoinică, pacea voastră cătră voi să va întoarce. 14. Şi cine nu va priimi pre voi, neci va asculta cuvintele voastre, eşind din casă au den oraşul acela, scuturaţi prahul de pre picioarele voastre. (NOUL TESTAMENT 1648[2], 134).

Într-această dzî – pomenirea svinţilor măcenici Gordian, Macrovie, Ili, Zotic, Luchian şi Valerian. Aceştea să nevoirà în dzâlele lui Lichinie. ***Deci*** era Gordian capadoc, iară Macrovie paflagon, tânări de vârstă şi în credinţa Domnului Hristos. ***Deci*** aceştea precum s-au scris mai sus le-au fost sfârşitul, iară Zotic, Ili şi Luchian să sfârşiră de sabie în Râm după multe munci din porunca lui Maxim ighemonul. Iară Ualerian plângând deasupra mormântului svinţilor s-au săvârşit. Pentr-a lor svinte rugi, Dumnădzău, miluiaşte şi ne spăseaşte.

Într-această lună, 14, – svânta din toată lumea rădicare a cinstită şi viaţă-făcătoare cruce. S-au rădicat lemnu svintei cruci în 14. Costantin, marele şi întâiul împărat creştinesc, având dănăoară războiu, precum spun istoricile, în Râm, asupra lui Magnetie, până a nu lua împărăţâia la apa Tiverului

BDD-A2022 © 2009 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:05 UTC)

– une istorii spun la apa Dunării, asupra schitilor –, vădzând că are oaste mai puţână, avea frică şi să mira ce va face. ***Deci*** fiind într-atâta zăhăială la suflet, i s-au arătat într-amiadzăzi pre ceriu chipul svintei cruci făcută de steale şi din pregiur cu sloave iarăşi de steale scriind aşea râmleneaşte: adecă „Constantine, (...), adecă Constantine, cu acesta sămn să biruieşti". Cetit-am şi în lătineşti, iară în cel elinesc aşea dzâce: „Constantin (...) acesta sămn au vădzut şi dzua şi l-au vădzut şi noaptea. Şi în vis încă au avut răspuns, deci la dzuă au chemat preuţ de i-au întrebat şi îndată au (17^{v}) gătat o cruce mare de aur în chipul ceii din ceriu de-au pus să margă naintea oştii şi în steaguri au învăţat de-au cusut sămnul svintei cruci. (Şi-ndată cugetând ce-a face, noaptea sosî şi, dormind, Hristos i s-au ivit cu sămnul ce vădzusă în ceriu şi-l învaţă să fie a ei închipuiciune ca să-i fie agiutoriu la războ.) ***Deci*** s-au împreunat de s-au lovit cu Maxentie la Râm şi acela Maxentie gătasă pod viclean, înţânat slab, pre apa Râmului ce să chiamă Tiverul, să-l pripască, să dea pre pod să piaie cu oastea-ş marele Costantin.

(DOSOFTEI, *Vieţile sfinţilor,* septembrie, $17^{r,v}$)

II Ştefan-Vodă cel Bun multe războai au bătut. Şi aşè să aude din oameni vechi şi bătrîni, că, cîte războai au bătut, atîte mănăstiri cu biserici au făcut. **III** Ştefan-Vodă cel Bun, cînd s-au apucat să facă mănăstirea Putna, au tras cu arcul Ştefan-Vodă dintr-un vîrvu de munte ce este lîngă mănăstire.Şi unde au agiunsu săgeata, acolo au făcut prestolul în oltariu. Şi este mult locŭ de unde au tras până în mănăstire. Pus-au şi pe trii boierenaşi de au tras, pre vătavul de copii şi pre doi copii din casă. ***Deci*** unde au căzdut săgeata vătavului de copii au făcut poarta, iar unde au căzdut săgeata unui copil din casă au făcut clopotniţa. Iar un copil din casă dzicŭ să fie întrecut pe Ştefan-Vodă şi să-i fie căzdut săgeata într-un delușel ce să cheamă Sion, ce este lîngă mănăstire. Şi este sămnu un stîlpu de piatră. Şi dzic să-i fie tăiat capul acolo. [...] Şi la vremea lui Constantin Cantemir-Vodă, fiind răscoale, au vinit nişte căzaci cu leşi, cu moldoveni joimiri, vrînd ca să jecuiască ce ari găsi în mănăstire. ***Deci*** fiind un turnu cu bună tărie, nu putè să jecuiască. ***Deci*** au dzis călugărilor să dè turnul, că nu vor lua a mănăstirii nemică. Iar călugării, necredzind, nu vrè să dè turnul. Iar acei căzaci cu leşi şi cu moldoveni îndată au aprinsu mănăstirea, iar călugării, vădzind că aprind mănăstirea, îndată au dat turnul. Atunce, îndată, avînd puşci de apă, acei căzaci, leşi şi moldoveni au stînsu focul. ***Deci*** atunce au jecuit tot din turnu ce a fost a boieri şi a neguţitori, iar a mănăstirii n-au luat nemică, fără numai arcul lui Ştefan-Vodă. Iar păharul au fost până la a triia domnie a lui Mihai Racoviţă-vodă. Şi scoţindu-l din turnu un egumen, pre anume Misail Chisiliţă, şi vrînd să să fălească, au băut la masă cu acel păhar a lui Ştefan-Vodă, cu nişte slugi boiereşti, ce era zlotaşi. Şi bînd mult cu acel păhar, s-au îmbătat şi, beţi fiind, au stricat un lucru scumpu domnescu şi de minune ca acela. **IV** Ştefan-vodă cel Bun, bătîndu-l turcii la Războieni, au mărsu să între în Cetatea Neamţului. Şi fiind mumă-sa în cetate, nu l-au lăsat să între şi i-au dzis că pasirea în cuibul său nu piere. Ce să să ducă în sus, să strîngă oaste, că izbînda va fi a lui. Şi aşè, pe cuvîntul mîne-sa, s-au dus în sus şi au strînsu oaste. Iară împăratul turcescu au vinit cu toată puterea lui la Cetatea Neamţului.Şi au suit puşcile deasupra unui munte pre despre Moldova. Şi au început a bate Cetatea Neamţului foarte tare. Iar pre acee vreme era un neamţu închis în cetate. Şi vădzind că bat cetatea, au dzis păzitorilor să spuie mumei lui Ştefan-vodă să-l sloboadă de la închisoare, din temniţă, pre dînsul, că el va mîntui cetatea de acel greu. ***Deci***, slobodzindu-l pre acel neamţu de la închisoare, s-au şi apucat acel neamţu de au îndreptat puşcile din cetate asupra turcilor, unde sta acolo în munte, de avè nevoie cetatea. Şi au şi lovit în gura unii puşci turceşti, de au sfărmat-o. Şi au început a bate în corturile turcilor, cît şi boldul de la cortul împăratului l-au sfărmat. ***Deci*** n-au mai putut sta turcii întru acel vîrvu de munte, de unde avè cetatea nevoie, ce numai le-au căutat a să da în laturi de la acel locŭ. Iară Ştefan-Vodă, mergînd de la Cetatea Neamţului în sus pre Moldova, au mărsu pe la Voroneţ, unde trăiè un părinte sihastru, pre anume Daniil. Şi bătînd Ştefan-Vodă în uşa sihastrului, să-i descuie, au răspunsu sihastrul să aştepte Ştefan-Vodă afară până ş-a istrovi ruga. Şi după ce ş-au istrovit sihastrul ruga, l-au chemat în chilie pre Ştefan-vodă. Şi s-au ispovedit Ştefan-vodă la dînsul. Şi au întrebat Ştefan-vodă pre sihastru ce va mai face, că nu poate să să mai bată cu turcii: închina-va ţara la turci, au ba? Iar sihastrul au dzis să nu o închine, că războiul este a lui, numai, după ce va izbîndi, să facă o mănăstire acolo, în numele Sfîntului Gheorghie, să fie hramul bisericii. ***Deci*** au şi purces Ştefan-vodă în sus pe la Cernăuţi şi pre la Hotin şi au strînsu oaste, feliuri de feliuri de oameni. Şi au purces în gios. Iar turcii, înţălegînd că va să vie Ştefan-Vodă cu oaste în gios, au lăsat şi ei Cetatea Neamţului de a o mai bate şi au început a fugi spre Dunăre. Iar Ştefan-Vodă au început a-i goni din urmă şi a-i bate, până i-au trecut de Dunăre. Şi întorcîndu-s-înapoi Ştefan-vodă, s-au apucat de au făcut mănăstirea Voroneţul. Şi au pus hramul bisericii Sfîntul Gheorghie. [...] Iar împăratul au răspunsu că-i giurat, până nu va trece cu calul preste dînsul, să nu-l

BDD-A2022 © 2009 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:05 UTC)

lăsă. ***Deci*** viziriul au dzis că-i: „prè lesne a plini măria ta giurămîntul". Şi l-au scos la cîmpu şi l-au culcat la pămînt, învălit într-un harariu, şi l-au sărit împăratul de trii ori cu calul. Iar alţii dzicŭ că au şedzut supt un pod, şi împăratul au trecut de trii ori peste pod. ***Deci*** l-au îmbrăcat cu caftan, să fie iarăşi domnu în Moldova. ***Deci*** cum au slujit mai pre urmă turcilor, scrie letopisăţul. [NECULCE, *O samă de cuvinte*, p. 8-14.]

Surse

Diaconul CORESI, *Carte cu învăţătură* (1581), publicată de sextil Puşcariu şi Alexie Procopovici, Vol. I. Textul, Bucureşti, Atelierele grafice Socec et Comp., 1914.

Mitropolitul DOSOFTEI, *Viaţa şi petreacerea svinţilor*, Iaşi, 1682.

NECULCE, Ion, *Letopiseţul Ţării Moldovei şi O samă de cuvinte*. Text stabilit, glosar, indice şi studiu introductiv de Iorgu Iordan. Ediţia a II-a revăzută, Bucureşti, 1959, Editura de Stat pentru Literatură şi Artă.

NOUL TESTAMENT 1648, reeditare, Alba Iulia, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Alba Iuliei, 1998.

BDD-A2022 © 2009 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:56:05 UTC)